

Nr 16

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.; given Stockholms slott den 16 december 1960.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

Riksdagen har genom skilda beslut för tidigare budgetår bemyndigat Kungl. Maj:t att avgöra vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan. I den föreliggande propositionen hemställs (p. 1) om bemyndigande för Kungl. Maj:t att i viss utsträckning jämväl för budgetåret 1961/62 medgiva befrielse från ersättningsskyldighet till kronan. Vidare hemställs (p. 2) om vidgat bemyndigande i fråga om avskrivning av vissa fordringar. Härjämte underställes riksdagens prövning (p. 3—11) nio frågor om befrielse från ersättningsskyldighet.

Utdrag av protokoll över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 december 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan och anför härutinnan följande.

1.

I propositionen 1960: 26 (punkt 1) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1960/61 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller av krigsmakten med nyttjanderätt innehavd egendom, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundade sig på kronans regressrätt mot förare av kronans eller av kronan med nyttjanderätt innehaft motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstege 5 000 kronor. Sedan statsutskottet i utlåtande 1960: 33 hemställt, att riksdagen måtte bifalla framställningen, anmälde riksdagen i skrivelse 1960: 97, att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet föreslagit.

Med stöd av detta och tidigare erhållet liknande bemyndigande har Kungl. Maj:t — med beaktande av vad riksdagen framhållit i skrivelse 1945: 155 — under år 1960 medgivit befrielse från ersättningskyldighet på sätt framgår av en förteckning, vilken torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll (mot svarande förteckningar över likartade, med stöd av riksdagens tidigare bemyndiganden, avgjorda ärenden återfinns såsom bilagor till propositionerna 1946: 82, 1947: 56, 1948: 46, 1949: 145, 1950: 74, 1951: 57, 1952: 54, 1953: 45, 1954: 44, 1955: 41, 1956: 36, 1957: 6, 1958: 41, 1959: 25 samt 1960: 26).

Nu ifrågavarande ärenden uppgår visserligen icke till samma betydande antal som under åren närmast efter beredskapstidens slut. Ärendenas art

synes dock motivera det förenklade behandlingssätt, som vinnes, om dessa frågor i viss utsträckning kan avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill bör enahanda bemyndigande som under budgetåret 1960/61 utverkas även för budgetåret 1961/62.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1961/62 avgöra dels frågor om befrielse från ersättningskyldighet till kronan på grund av förlust av eller skada å krigsmakten tillhörig eller av krigsmakten med nyttjanderätt innehavd egendom, dels ock frågor om efterskänkande av fordran, som grundar sig på kronans regressrätt mot förare av kronans eller av kronan med nyttjanderätt innehaft motorfordon, luftfartyg etc. enligt de i ämnet gällande ansvarsreglerna, allt i den mån kronans fordran i det särskilda fallet icke överstiger femtusen kronor.

2.

1952 års riksdag medgav (prop. 1952:225 punkt 2; rskr. 1952:418) att Kungl. Maj:t finge bemyndiga försvarets civilförvaltning att i samråd med vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter, utan hinder av gällande författningsbestämmelser angående avskrivning av kronans fordringar, besluta om avskrivning av till ämbetsverkets advokatfiskal för bevakning och indrivning överlämnad fordran till belopp ej överstigande 500 kronor, beträffande vilken *antingen* omständigheterna gåve vid handen, att vederbörande icke kunde betala sin skuld och enligt ämbetsverkets bedömande ingen eller ringa möjlighet förelåge att framdeles uttaga betalning, *eller ock* åtgärder för fordringens bevakande och indrivande bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning, att åtgärderna ej voro ekonomiskt lönande, allt såvitt dylika åtgärder ändock icke ansåges påkallade av andra än ekonomiska förhållanden. Kungl. Maj:t har genom brev den 5 december 1952 lämnat civilförvaltningen bemyndigande i enlighet härmed.

I skrivelse den 31 maj 1960 har *försvarets civilförvaltning*, efter samråd med fortifikationsförvaltningen, försvarets sjukvårdsstyrelse, armétygförvaltningen, arméintendenturförvaltningen, marinförvaltningen och flygförvaltningen, hemställt om bemyndigande för civilförvaltningen *dels* att i den ordning, som i övrigt föreskrives i kungörelsen den 29 september 1911 (nr 106) angående extra ordinarie avskrivning av vissa kronans utestående fordringar samt förenämnda brev den 5 december 1952, ensamt besluta om avskrivning av fordran, till kapitalbelopp ej överstigande 10 000 kronor enligt kungörelsen eller 1 000 kronor på grund av brevet, *dels ock* att antaga ackord beträffande

kronans fordran i kommersiellt förhållande med avstående av högst 10 000 kronor i varje fall.

Civilförvaltningen har till närmare motivering av sin hemställan anfört följande:

Genom bemyndigandet den 5 december 1952 hade arbetet på indrivningsdetaljen inom ämbetsverkets juridiska byrå underlättats till båtнад för dess verksamhet i övrigt, men de erfarenheter som indrivningsverksamheten lämnat gåve vid handen, att dess utfall skulle — med vidgad befogenhet till avskrivning — kunna bliva än gynnsammare. Genom avskrivning, på grund av dylik befogenhet, av fordran för vilken kronans utsikt att få betalning syntes ringa eller ingen, skulle mycken tid sparas. Tillgänglig arbetskraft skulle då mera kunna koncentreras på indrivning av sådana fordringar, beträffande vilka utsikten till likvid vore större. Erfarenheten hade givit vid handen, att en nyligen tillkommen fordran vore avsevärt lättare att indriva än en sådan, vars uppkomst låge längre tillbaka i det förflutna. Avseende borde emellertid icke fästas allenast vid belopp, som sålunda kunde inflyta. Att beakta vore även, att en benägenhet hos gäldenär att i vissa fall bortse från skuld till eller avtal med kronan skulle kunna motverkas genom mera omedelbara och energiska åtgärder i nytillkomna mellanhavanden, varigenom indrivningsarbetet indirekt skulle främjas.

Förordningen den 11 december 1830 (nr 85) angående behandlingen av extra ordinarie avskrivningsfrågor och anmärkningsmål torde kunna åberopas till stöd för avskrivning av fordran endast då varje rättslig möjlighet till dess utfående visades vara utesluten. Den befogenhet att avskriva fordran som lämnats genom kungörelsen den 29 september 1911, nr 106, och förenämnda brev den 5 december 1952 vore även jämförelsevis snävt begränsad. Civilförvaltningen hade därför alltjämt att bevaka ett antal fordringar av äldre datum för vilka betalning sannolikt icke kunde erhållas. På förut angivna skäl syntes i första hand angeläget att avföra ärenden angående dylika fordringar. Därefter i angelägenhetsgrad komme önskemålet att kunna avsluta behandlingen av ärenden rörande ett antal fordringar av yngre datum, som för närvarande icke heller kunde avskrivas. I avvaktan på pågående utredning syntes lämpligt att utgå från den befogenhet att avskriva fordran enligt system, som medgivits i Kungl. Maj:ts berörda kungörelse och brev. Med hänsyn till bland annat prisnivåns höjning, sedan nämnda bestämmelser utfärdats, förefölle det rimligt att avskrivning av fordran skulle kunna ske, med stöd av kungörelsen intill ett högsta belopp av 10 000 kronor samt på grund av brevet intill högst 1 000 kronor. Befogenhet att avskriva fordran borde tillkomma civilförvaltningen, utan skyldighet att samråda. Även ackord borde kunna få biträdas till ett belopp av 10 000 kronor.

Civilförvaltningen har i bilaga till skrivelsen förtecknat 173 fordringar med ett sammanlagt kapitalbelopp om cirka 730 000 kronor, vilka uppkommit till och med år 1945 — således i stort sett till och med beredskapsårens slut — och vilka icke kunnat avskrivas trots att fortsatt sysslande med dem enligt ämbetsverkets mening icke torde medföra betalning. Civilförvaltningen har vidare i sin skrivelse redovisat en detaljöversikt över indrivningsdetaljens arbetsbelastning samt resultat i influtna medel under senare år. Av översikten

inhämtas, bland annat, att för kalenderåret 1953 inbetalats 115 852 kronor enligt 2 217 redovisade ärenden samt att antalet anhängiga ärenden den 31 december 1953 uppgick till 7 800. För kalenderåret 1959 utgjorde det inbetalade beloppet 204 961 kronor enligt 1 257 redovisade ärenden och antalet anhängiga ärenden uppgick den 31 december 1959 till 4 150.

Riksräkenskapsverket anför i utlåtande den 29 juni 1960: Enligt riksräkenskapsverkets mening bör, i avvaktan på resultatet av pågående utredning om formerna för eftergift och avskrivning beträffande statens fordringar, några ändringar, som i princip innebär avsteg från försvarets civilförvaltnings nuvarande befogenheter att avskriva kronans fordringar, för närvarande ej vidtagas. Med hänsyn till inom försvaret rådande särskilda förhållanden vill ämbetsverket dock ej motsätta sig att det åt civilförvaltningen genom brev den 5 december 1952 lämnade bemyndigandet att avskriva vissa kronans fordringar, under i övrigt oförändrade förutsättningar, utsträcker till att avse belopp ej överstigande 1 000 kronor.

Statens sakrevision uttalar i utlåtande den 29 augusti 1960: Med hänsyn till förenämnda utredning anser sig ämbetsverket förhindrat att tillstyrka framställningen om vidgade befogenheter för civilförvaltningen att avskriva fordringar. Praktiska skäl synes dock tala för att civilförvaltningen erhåller möjlighet att avskriva vissa i bilagan till framställningen upptagna fordringar. Dessa är samtliga av gammalt ursprung; flertalet hänför sig således till beredskapsåren under det att vissa härstammar ända från 1920-talet. Därest civilförvaltningen bemyndigades att avskriva de i bilagan upptagna fordringar, vilkas kapitalbelopp uppginge till högst 2 500 kronor, skulle antalet äldre bevakningsärenden nedgå till en tredjedel av den nuvarande volymen, innebärande en engångsavskrivning av i runt tal 200 000 kronor. Sakrevisionen föreslår att ett dylikt bemyndigande lämnas civilförvaltningen.

Utredningen angående redogöraransvaret m. m. ansluter sig i utlåtande den 10 oktober 1960 till riksräkenskapsverkets förslag och tillstyrker att bemyndigandet enligt brevet den 5 december 1952 att avskriva vissa fordringar, under i övrigt oförändrade förutsättningar, utsträcker till att avse belopp ej överstigande 1 000 kronor.

Departementschefen

Det avskrivningsbemyndigande, som lämnades år 1952, har visat sig otillräckligt. Civilförvaltningen betungas till följd härav av en synnerligen betydande, emellanåt påtalad, balans av fordringsärenden av vilka många härrör från beredskapstiden. Det torde vara utsiktslöst att erhålla betalning för den övervägande delen av dessa fordringar. Bevakningsarbetet med dem är synnerligen tidsödande och medför betydande och onödiga utgifter. Ur rationell arbets- och kostnadssynpunkt vore det därför synnerligen önskvärt, om ämbetsverket bereddes tillfälle till vidgad avskrivning av dylika i stor ut-

sträckning relikta ärenden. Härigenom kunde arbetet bättre inriktas på fordringar med större likvidutsikt. — Med den av riksräkenskapsverket angivna gränsen om 1 000 kronor skulle en betydande och praktisk avskrivning kunna genomföras. Jag föreslår därför, att ifrågavarande bemyndigande vidgas till att avse rätt att på i övrigt oförändrade villkor avskrivna fordran till belopp ej överstigande 1 000 kronor. I övrigt anser jag, i likhet med myndigheterna, att — i avvaktan på resultatet av förenämnda utredning — ytterligare åtgärder icke för närvarande bör vidtagas. Samråd bör således fortfarande ske med vederbörande centrala förvaltningsmyndigheter.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Kungl. Maj:ts bemyndigande den 5 december 1952 för försvarets civilförvaltning att på vissa villkor besluta om avskrivning av till ämbetsverkets advokatfiskal för bevakning och indrivning överlämnad fordran till belopp ej överstigande 500 kronor må — på i övrigt oförändrade villkor — vidgas till att avse fordran till kapitelbelopp ej överstigande 1 000 kronor.

3.

Vid Östgöta luftvärnsregemente inträffade den 26 juni 1956 en olyckshändelse vid en övning för befälselever, avseende påfyllning och tömning av magasin för kulsprutepistol. Vid olyckan tillfogades värnpliktige E. K. T. Winkler kroppsskada genom två skott, som avlossades av värnpliktige K. Löfqvist. Olyckan föranleddes av att Löfqvist, efter det han fyllt magasinet med ammunition, utan order satt i magasinet och felaktigt gjort samma rörelse med slutstycket som vid tömning av mausergevär.

Genom lagakraftvunnen dom den 1 mars 1958 förpliktade Göta hovrätt kronan och överfuriren *B. M. Karlsson*, som ledde övningen, att solidariskt utgiva ersättning till Winkler för sveda och värk med 3 000 kronor jämte fem procent ränta därå från den 19 juni 1957 tills betalning skedde samt att likaledes solidariskt ersätta Winklers kostnader för inställelse och resor ävensom statsverkets kostnader för Winklers fria rättegång. I domen uttalade hovrätten bland annat: Då eleverna överlag måhända icke haft klart för sig hur tömningen av magasin skulle utföras, hade Karlsson bort antingen tillse att de värnpliktiga före övningen med magasinerna lagt från sig vapnen utom räckhåll eller ock giva uttrycklig order om att magasinerna icke finge insättas i vapnen. Av utredningen finge anses framgå, att Karlsson icke vidtagit någon av de nu angivna åtgärderna. Härigenom måste Karlsson anses ha brustit i fullgörandet av de skyldigheter som åvilat honom i hans egenskap av övningsledare och finge anses ha vållat Winklers skador. Kronan hade att svara för de skador, Karlsson vållat.

Winkler har i samband med rättegången förbehållits rätt att i särskild rättegång föra talan om ersättning för sveda och värk för tiden från och med den 1 januari 1957 samt för förlorad arbetsförtjänst, läkarkostnader m. m. och framtida men.

I en den 20 juli 1959 dagtecknad skrift har Karlsson anhållit om befrielse från all ersättningsskyldighet gent emot kronan på grund av olyckan. Han framhåller att redan det nu utdömda beloppet är av en sådan storleksordning, att gäldandet av detsamma skulle sätta honom och familjen i en ekonomiskt ohållbar situation. I samband härmed påpekar Karlsson, att åklagarmyndigheterna efter verkställd utredning icke funnit anledning föra talan mot honom.

Av en den 17 augusti 1959 dagtecknad skrivelse från chefen för Östgöta luftvärnsregemente inhämtas att Karlsson är gift och har tre barn i åldern sju, fem och ett år, att hans månadslön utgör 977 kronor, att han ej har någon förmögenhet eller några skulder samt att han är mycket ambitiös och dugande och med anledning härav sedan ett flertal år varit placerad i kvalificerad instruktörsbefattning vid regementet.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i utlåtande den 15 december 1959 viss befrielse och anför därvid:

Karlsson synes sakna förmåga att erlagga någon väsentlig del av det förhållandevis stora skadeståndet om 3 000 kronor. Den skadeståndsskyldighet, som framledes kan komma att uppstå, torde uppgå till ett avsevärt högre belopp än det nu utdömda. Det må framhållas, att vållandet icke medfört åtal för tjänstefel. På grund härav synes det befogat, att Karlsson medgives lättnad i betalningsskyldigheten gentemot kronan i anledning av att han i domen förpliktats att solidariskt med kronan utgiva skadestånd och rättegångskostnader till Winkler. Ett sådant tillmötesgående skulle kunna få den formen, att Karlsson, därest han inom av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalar förslagsvis 300 kronor, befrias från skyldighet att till kronan återgälda återstoden av de genom förevarande dom utdömda beloppen. Beträffande belopp, för vilka ersättningsskyldighet till kronan framdeles kan uppkomma för Karlsson, torde frågan om befrielse därutinnan i sinom tid få göras till föremål för prövning efter särskild ansökan av Karlsson.

Statskontoret uttalar i utlåtande den 23 januari 1960 att ämbetsverket, med beaktande av att åtal mot Karlsson för tjänstefel icke blivit ifrågasatt, anser sig kunna tillstyrka bifall till civilförvaltningens förslag.

Departementschefen

Genom tillfällig underlåtenhet som övningsledare vid en vapendemonstration har Karlsson ådragit sig en relativt betydande ersättningsskyldighet. Något åtal i anledning av det inträffade har icke ifrågasatts. Med hänsyn härtill och till Karlssons betydande försörjningsbördan anser jag det skäligt, att Karlsson befrias från ersättningsskyldighet till kronan — således även från framdeles uppkommande ersättningsskyldighet — mot inbetalning av det belopp myndigheterna föreslagit.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att B. M. Karlsson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 300 kronor, befrias från återstående ersättningskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 26 juni 1956.

4.

Den 22 oktober 1942 inträffade inom Karlskrona kustartilleriregementes etablissemang en olyckshändelse i samband med rengöring av en kulspruta. Värnpliktige J. A. Peterson, som skulle svara för att kulsprutan efter skarp-skjutning plundrades, hade underlåtit detta, oaktat han dessutom varit den siste som skjutit med vapnet. När senare en annan värnpliktig skulle rengöra pjäsen, brann ett skott av och sårade värnpliktiga K. O. L. Sandberg, C. Andersson och M. Pettersson.

I anledning av olyckshändelsen dömde krigshovrätten genom lagakraftvunnet utslag den 22 juni 1943 J. A. Peterson för försummelse i fullgörande av tjänsteplikt till disciplinstraff av tio dagars vaktarrest samt för vållande till sådana kroppsskador som avses i 14 kap. 10 och 12 §§ allmänna strafflagen att utgiva 30 dagsböter om en krona 50 öre. Härjämte förpliktades J. A. Peterson att till M. Pettersson utgiva ersättning för sveda och värk med 100 kronor. Riksförsäkringsanstalten förbehölls rätt att mot J. A. Peterson föra särskild talan om ersättning för vad anstalten kunde komma att utgiva i anledning av olycksfallet, varjämte Sandberg, Andersson och M. Pettersson, förbehölls rätt till särskild talan mot J. A. Peterson, Sandberg och Andersson för framtida men samt sveda och värk och M. Pettersson för framtida men.

Sandberg, som av allmänna medel erhållit ersättning för sina skador till följd av olyckan, har till kronan överlåtit sin rätt till ersättning av J. A. Peterson.

Försvarets civilförvaltning har jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 14 oktober 1949 och den 12 maj 1950 (prop. 1950: 75 och rskr. 117) till Sandberg utgivit ersättning för sveda och värk samt framtida men m. m. ävensom livränta med tillhoppa 17 288 kronor 64 öre.

Riksförsäkringsanstalten har till och med den 5 februari 1960 till Sandberg utgivit ersättning enligt militärsättningsförordningen med 49 056 kronor 17 öre, varjämte kapitalvärdet per den 6 februari 1960 av fastställd framtida livränta beräknats till 50 377 kronor.

Riksförsäkringsanstalten har till Andersson utgivit ersättning enligt militärsättningsförordningen med 979 kronor 40 öre.

J. A. Peterson har i en den 23 december 1959 dagtecknad skrift anhållit att bli befriad från skyldighet att ersätta de belopp, som kronan på grund av olycksfallet utgivit eller komme att utgiva till Sandberg och Andersson, och

har J. A. Peterson därvid anført i huvudsak följande: Han vore född den 17 juli 1898, gift och hade en adertonårig dotter, som studerade. Han vore anställd som lagerbiträde. Inkomsten under år 1958 hade uppgått till 8 352 kronor samt därtills under år 1959 till 9 293 kronor. Hustrun vore småskollärarinna med en årslön av cirka 12 000 kronor. Makarna hade icke någon förmögenhet. Han hade med hänsyn till familjens ekonomiska ställning icke någon möjlighet att fullgöra betalningsskyldigheten gentemot kronan.

Riksförsäkringsanstalten har i ett den 12 februari 1960 dagtecknat yttrande uppgivit, att krav framstälts av anstalten men att J. A. Peterson icke erlagt någon betalning samt att anstalten med hänsyn huvudsakligen till de omständigheter varunder olycksfallen inträffat icke ansåge sig böra framställa någon erinran mot att J. A. Peterson till det väsentliga befriades från sin ersättningsskyldighet gentemot anstalten.

Försvarets civilförvaltning har i yttrande den 29 mars 1960 tillstyrkt befrielse för J. A. Peterson mot inbetalning av förslagsvis 1 000 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 30 april 1960 förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till ansökningen på sätt civilförvaltningen föreslagit.

Departementschefen

Genom försummelse under militärtjänstgöring år 1942 har J. A. Peterson vållat svår kroppsskada och ådragit sig en skuld till statsverket, som överstiger 100 000 kronor. Med hänsyn till J. A. Petersons ålder och inkomstförhållanden torde han icke ha möjlighet att fullgöra annat än en mindre del av ersättningsskyldigheten. Jag finner det därför skäligt att J. A. Peterson i enlighet med myndigheternas förslag befrias från ersättningsskyldighet till kronan, om han inbetalar ett belopp av 1 000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att J. A. Peterson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 1 000 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 22 oktober 1942.

5.

Under tjänstgöring vid Värmlands regemente råkade dåvarande distinktionskorpralen *A. G. Lindahl* den 14 september 1908 genom oförsiktighet skada en värnpliktig medelst ett vådaskott. Genom domstolsutslag den 28 september 1909 förpliktades Lindahl att utgiva ersättning till den skadade, bland annat livsvarig livränta med 300 kronor för år. Då Lindahl icke förmådde betala skadeståndet samt riksförsäkringsanstalten uttalat, att skadan, om den bedömts enligt 1901 års lag angående ersättning för skada

till följd av olycksfall i arbete, bort berättiga till en årlig livränta av 45 kronor, har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 oktober 1910 tillerkänt den skadade årlig livränta med 45 kronor från och med den 1 juni 1909 mot skyldighet för den skadade att till kronan överlåta sin fordran mot Lindahl. Från och med år 1931 höjdes livräntan till 101 kronor och 25 öre för år mot enahanda fordringsöverlåtelse. Överenskommelse om dylik överlåtelse har träffats mellan kronan och den skadade.

Lindahl har återgåldat kronan vad kronan utgivit till den skadade för åren 1909—1930 ävensom viss del av det för tiden därefter utgivna beloppet. I bouppteckningen efter Lindahl, som avled den 6 januari 1959, upptogs kronans resterande fordran som skuld.

I en den 15 januari 1959 dagtecknad skrift har advokaten R. Gottfarb såsom ombud för dödsboet anhållit om befrielse från nämnda skuld och därvid anfört i huvudsak följande: Lindahl hade efterlämnat endast en son, som vore sjuklig och levde under bekymmersamma förhållanden. Dödsboet torde icke komma att utvisa annan behållning än lösöreboet. Försvarets civilförvaltning hade för kronans fordran låtit utmäta överskjutande preliminär skatt enligt 1958 års taxering. Då skulden nu vore femtio år gammal, borde den kunna efterskänkas.

Sedermåra har Gottfarb den 7 mars 1960 meddelat, att den avlidnes son numera, efter flera års sjukdom, ginge provår som lärare, att han vore gift, att makarna hade ett barn, att deras skulder uppginge till cirka 12 000 kronor samt att även hustrun genomgick utbildning.

Försvarets civilförvaltning anför i utlåtande den 13 september 1960 i huvudsak följande: Vid Lindahls frånfälle utgjorde hans återstående skuld till kronan 1 770 kronor 62 öre. Riksförsäkringsanstalten har fortsatt med utbetalning av livränta till den skadade. Med hänsyn till dödsboets ställning och sonens ekonomiska omständigheter anser civilförvaltningen, att det skäligen icke bör ifrågakomma att utkräva ifrågavarande skuld, varför ämbetsverket föreslår befrielse.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 13 oktober 1960 till vad civilförvaltningen föreslagit.

Departementschefen

Kronans regressfordran på grund av ifrågavarande skada har utkrävts ända sedan år 1909 och till större delen guldits. I likhet med myndigheterna anser jag, att dödsboet bör befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att dödsboet efter A. G. Lindahl befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 14 september 1908.

6.

Under tjänstgöring som städerska vid Dalregementet vållade *Helga Dorotea Högman* den 21 maj 1954 brand inom en expeditionsbyggnad. Branden uppkom genom att Helga Högman på morgonen, då hon lämnade lokalerna, glömde att draga ur kontakten till en elkastrull, i vilken hon kokat kaffe.

Genom lagakraftvunnen dom den 14 september 1954 dömde rådhusrätten i Falun Helga Högman att för allmänfarlig vårdslöshet utgiva 35 dagsböter om två kronor till kronan. Härjämte förpliktades Helga Högman att till kronan utgiva ersättning med 24 897 kronor 33 öre jämte fem procent ränta därå från den 2 september 1954 tills betalning skedde, varjämte kronan förbehölls rätt att i mån av befogenhet föra ytterligare ersättningstalan. Vidare förpliktades Helga Högman att ersätta statsverket med 150 kronor för det arvode, som tillerkänts hennes offentlige försvarare.

I en den 17 april 1959 dagtecknad skrift har Helga Högman, som är född den 1 januari 1888 och änka sedan år 1926, anhållit att bliva befriad från ersättningskyldighet på grund av branden och har därvid anfört i huvudsak följande:

Det hade visat sig, att det utdömda beloppet icke var tillräckligt som ersättning för reparationer på den brandhärjade byggnaden. Försvarets civilförvaltning föranstaltade om värdering av de ytterligare kostnader som erfordrades för att reparera byggnaden. Civilförvaltningen angav dessa ytterligare kostnader till 66 978 kronor 58 öre jämte 5 procent ränta från den 5 mars 1956, å vilket belopp jag på framställning av civilförvaltningen utfärdade en betalningsförbindelse. Min skuld till kronan utgör alltså tillhoppa 91 875 kronor 91 öre jämte räntor. Jag har icke den ringaste möjlighet att utbetala nämnda belopp. Jag är 71 år gammal, klen och orkeslös samt kan icke utföra något inkomstgivande arbete numera. Mina enda tillgångar utgöres av cirka 2 000 kronor å bank jämte obetydligt och praktiskt taget värdelöst husgeråd. Jag åtnjuter folkpension med 304 kronor i månaden, inberäknat hyreshjälp.

Försvarets civilförvaltning har — efter inhämtande av yttrande från fortifikationsförvaltningen och arméintendenturförvaltningen — i skrivelse den 9 februari 1960 tillstyrkt bifall till ansökningen.

Statskontoret har i utlåtande den 5 mars 1960 förklarat sig icke ha något att erinra mot bifall till ansökningen.

Departementschefen

Med hänsyn till Helga Högmans ålder, klena hälsa och svaga ekonomi föreslår jag, att hon befrias från ersättningskyldighet till statsverket.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Helga Dorotea Högman befrias från ersättningskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 21 maj 1954.

7.

Den 22 februari 1944 nedbrann ett bostadshus i Brännland, varvid bland annat ett kronan tillhörigt förråd av signalmateriel förstördes. Branden uppkom genom att *Ella Milred Emelia Ehrenström*, som bodde i huset, slagit nybrunnen aska i en pappkartong.

Genom lagakraftvunnet utslag den 3 maj 1944 dömde Umeå domsagas häradsrätt *Ella Ehrenström* att böta 50 dagsböter om en krona för det hon ouppsåtigen genom vårdslöshet vållat eldskadan. Härjämte förpliktades *Ella Ehrenström* att utgiva skadestånd till kronan med 19 416 kronor 68 öre för signalmaterielen.

Ella Ehrenström har i en den 15 april 1959 dagtecknad skrift anhållit om befrielse från skadeståndsskyldighet eller alternativt att skadeståndet måtte nedsättas. I ansökningen anföres att *Ella Ehrenström*, som är född år 1918 och till yrket är barnmorska, under en längre tid varit tjänstledig på grund av sjukdom, att hon under tillfällig tjänstgöring uppbär en lön av 1 131 kronor per månad, att hon åtnjuter bidragsförskott för ett underårigt barn med 60 kronor per månad samt att till gäldande av skadeståndet ett belopp av 354 kronor, avseende överskjutande skatt, utmätts hos henne.

Av ansökningen och handlingarna i övrigt inhämtas i huvudsak följande: *Ella Ehrenström* är frånskild sedan år 1945 och har tre barn i äktenskapet. Det äldsta barnet har egen inkomst. De båda andra barnen om 16 och 17 år går i skolan och saknar inkomst. Då mannen icke betalat något underhållsbidrag för barnen, har *Ella Ehrenström* nödgats söka bidragsförskott från barnavårdsnämnden. *Ella Ehrenström* åtnjuter icke för egen del något underhållsbidrag från mannen. Hon äger inget sparkapital men har däremot skulder om cirka 2 300 kronor. Årsinkomsten som barnmorska beräknas i normala fall till 13 500 kronor per år. Hon har emellertid varit sjuk sedan ganska lång tid tillbaka och frånkopplad sitt ordinarie arbete sedan hösten 1957. *Ella Ehrenström* har räknat med att få börja sitt ordinarie arbete den 1 augusti 1960. Hennes sjukdomstillstånd hade betecknats som manodepressivt.

Försvarets civilförvaltning har i yttrande den 27 oktober 1959 — med förmälan att av skulden till kronan numera återstode 19 062 kronor 68 öre — uttalat, att ämbetsverket med hänsyn till vad som framkommit rörande *Ella Ehrenströms* ekonomiska och personliga förhållanden ansåge sig böra föreslå befrielse från återstående ersättningskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 14 november 1959 icke något att erinra mot bifall till civilförvaltningens förslag.

Departementschefen

Ella Ehrenström har år 1944 genom vårdslöshet vållat brand och med anledning härav förpliktats utgiva ett betydande skadestånd till kronan. Av skadeståndet har endast ett mindre belopp erlagts.

Med hänsyn till Ella Ehrenströms betydande försörjningsbörda och hennes hälsotillstånd bör hon, såsom myndigheterna föreslagit, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,
att Ella Milred Emelia Ehrenström befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av Umeå domsagas häradsrätts utslag den 3 maj 1944.

8.

Sjökaptenen *E. V. Pettersson* utförde den 26 november 1957 med en Göteborgs bogserings- och bärgningsaktiebolag (Röda bolaget) tillhörig bogserbåt bogsering av jagaren Stockholm västerut över Rivöfjord och Hakefjord. Vid Brandnäsbrottens fyr fick bogserfartyget och jagaren grundkänning i samband med kursavvikelse, varvid jagaren skadades. Kostnaderna för reparation av jagaren uppgick till 202 500 kronor.

Sedan ansvars- och ersättningstalan förts mot Pettersson meddelade rådhusrätten i Göteborg dom den 28 september 1959. Av domen framgår följande. Pettersson hade, oavsett om strömförhållandena varit anledning till kursavvikelsen, tidigare än som skett bort iakttaga, att bogseraren börjat stäva babord hän i sådan grad att risk förelegat att komma för nära fyren. I följd av denna ouppmärksamhet hade av Pettersson vidtagna åtgärder för undvikande av grundkänning kommit för sent. Pettersson finge därför anses ha genom försummelse vållat sjöolyckan. Jämlikt sjölagen dömdes Pettersson för vållande till sjöolycka att utgiva 30 dagsböter om 25 kronor till kronan. Enär Pettersson genom försummelse vållat sjöolyckan, vore han skadeståndsskyldig gentemot kronan. Jämlikt 59 § sjölagen nedsattes emellertid skadeståndet till en femtedel av vad eljest skolat utgå eller till avrundat 40 000 kronor jämte fem procent ränta därå från den 17 april 1959 tills betalning skedde. Härjämte förpliktades Pettersson att ersätta kronans rättegångskostnader med 593 kronor samt att återgälda statsverket vittneskostnad med 70 kronor 55 öre.

Pettersson anförde besvär hos hovrätten för västra Sverige. I dom den 28 september 1959 uttalade hovrätten, att vad Pettersson uppgivit om att kursavvikelsen berott på strömförhållandena vunne visst stöd av vittnesmål och icke vore vederlagt men att vidtagna åtgärder för undvikande av grundkänning i följd av bristande uppmärksamhet hade kommit för sent. Med viss ändring jämväl i övrigt av domskälen fastställde hovrätten rådhusrättens domslut i ansvarsfrågan. I fråga om skadeståndet ändrade hovrätten på det sätt rådhusrättens dom att vad Pettersson hade att utgiva bestämdes till 20 000 kronor jämte fem procent ränta därå från den 17 april 1959 till dess betalning skedde. Härjämte förpliktade hovrätten Pettersson att ersätta kronan förrättegångskostnaderna i hovrätten med 930 kronor. Domen vann laga kraft.

I en den 14 maj 1960 dagtecknad skrift har Pettersson anhållit att skadeståndet måtte efterskänkas eller nedsättas och har därvid anfört i huvudsak följande:

Jag har icke tidigare ådömts straff eller skadestånd ej heller har tidigare något missöde inträffat medan jag under lång tid fört befäl till sjöss. Jag är född år 1918. Redan vid 14 års ålder gick jag till sjöss, när mina föräldrar icke hade ekonomiska resurser att bekosta vidare utbildning av mig. Av min ringa lön som sjöman sparade jag emellertid ihop tillräckligt för att studera vidare genom korrespondensinstitut, så att jag fick tillräckligt underlag för att genomgå navigationsskola. Jag avlade styrmansexamen år 1941 och sjökaptensexamen år 1942 och fick anställning som styrman år 1942. Jag blev sedan inkallad till beredskapstjänst vid flottan och tjänstgjorde där till augusti månad 1945. Därefter var jag styrman hos Trafikaktiebolaget Grängesberg Oxelösund och blev i december 1946 anställd såsom styrman hos Göteborgs Bogserings- och Bärgningsaktiebolag. Från och med december 1949 har jag varit anställd hos samma bolag såsom ordinarie befälhavare på ifrågavarande bärgningsfartyg.

Den sjöolycka, för vilken jag ådömts straff och skadestånd, har förorsakats av en tillfällig ouppmärksamhet i förening med opåräknelig strömsättning, mörker och andra yttre omständigheter, vilka försvårade navigeringen. Ett uttagande av skadeståndet skulle drabba mig och min familj på ett sätt, som icke skulle stå i någon rimlig proportion till den begångna förseelsen och min ekonomiska bärkraft. Min försörjningsplikt omfattar hustru och tre hemmavarande barn: en son, som går andra året i realskola, en son i sjätte klass i folkskola samt en dotter, som är 5 år. Då mina söner är studiebegävrade, avser jag att sörja för deras vidare utbildning.

Mina inkomster voro 36 555 kronor under år 1959 därav i fast lön 26 264 kronor samt återstoden i tantiem, vilket är varierande. Såsom enda tillgångar har jag en personbil med ett värde om 3 500 kronor och en fastighet med ett taxeringsvärde om 80 000 kronor. Ett uttagande eller en successiv amortering av skadeståndet skulle belasta min ekonomi så starkt att min försörjningsplikt gentemot hustru och barn skulle äventyras och mina möjligheter att hålla familjen med tillräckligt stor bostad sättas i fara.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i utlåtande den 21 juni 1960 befrielse mot inbetalning av 2 000 kronor och anför därvid i huvudsak:

Sökandens sammanlagda skuld med ränta utgjorde 22 728 kronor 60 öre den 1 juli 1960. Kronan yrkade i målet skadestånd med 202 500 kronor. Sökanden vitsordade skäligheten av detta belopp, men yrkade jämkning till 1 000 kronor jämlikt 59 § 3 stycket sjölagen. Jämkningsyrkandet bifölls delvis såsom av domarna i målet framgår.

Jämlikt 255 § sjölagen skulle Röda bolagets ekonomiska ansvar för de å jagaren uppkomna skadorna ha uppgått till högst cirka 40 000 kronor, om annat ej avtalats. Bolaget hade emellertid enligt Scandinavian-Tugowners Association's standardvillkor friskrivit sig för skada genom fel eller försummelse av personal å bogserbåten. Någon möjlighet att erhålla bogsering här i landet på andra villkor torde ej förefinnas. I de fall då det bogserade fartyget äges av annan än kronan, torde ägaren i regel täcka riskerna för

skada å fartyget genom försäkring. Uppstår skada kan det enligt försäkringsaktiebolaget Hansa-Mälaren med visshet sägas att skadeståndstalan ej föres mot befälhavaren på bogserbåten. I detta sammanhang må hänvisas till ett i propositionen 1946:15 behandlat ärende rörande G. H. S. Nilsson. Härutöver kan nämnas att Kungl. Maj:t i vissa ärenden angående befrielse från ersättningsskyldighet till kronan på grund av vållande av större skada genom eld å av försvaret disponerad fast egendom — i flertalet fall efter riksdagens medgivande — i regel föreskrivit, att vederbörande ersättningsskyldige skulle bli befriad från sin ersättningsskyldighet mot det han inbetalade visst belopp. Fog finns för antagande att de belopp, som i dylika fall föreskrivits skola betalas, varit mer eller mindre symboliska.

Vid bedömningen av sökandens betalningsförmåga må framhållas följande. Sökanden nödgades på grund av rådande bostadsförhållanden inköpa förenämnda fastighet i Limhamn, då han förflyttades från Göteborg till Malmö. Fastigheten är en tvåfamiljs villa i två plan. En lägenhet är uthyrd mot en årshyra av 4 500 kronor. Fastigheten har kostat 150 000 kronor i inköp och in-tecknade skulden uppgick till 125 000 kronor. Sökanden har fast anställning och hans årsinkomst är omkring 36 000 kronor. Härtill kommer nämnda årshyra om 4 500 kronor. Sökandens hustru synes ej ha någon beskattningsbar inkomst av förvärvsarbete. På grund av fastighetsköpet har sökanden enligt egna uppgifter årliga utgifter för ränta å in-tecknad skuld med omkring 7 000 kronor och för amorteringar med omkring 9 000 kronor. Bland årsutgifterna i övrigt må nämnas kostnaden för egen bil, vilken kostnad näppeligen understiger 3 000 kronor för år. Sökandens formella tillgångar underskrida hans skulder med omkring 37 000 kronor. Även om tillgångarnas verkliga värde kan antagas vara betydligt större än det formella värdet, synes anledning saknas att räkna med att de verkliga tillgångarna skulle överstiga skulderna.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 7 juli 1960 till civilförvaltningens förslag och anför därvid följande: Försvarets civilförvaltning har erinrat om det i propositionen 1946: 15 behandlade ärendet rörande G. H. S. Nilsson, vilken helt befriades från skadeståndsskyldighet, oaktat det, åtminstone så vitt av propositionen framgår, icke gjorts gällande, att Nilsson vore oförmögen att betala ens någon mindre del av skadeståndet. Med utgångspunkt härifrån ligger det nära till hands, att även Pettersson befrias helt. Civilförvaltningen har emellertid erinrat om att hel befrielse icke brukar medgivas, när vederbörandes skadeståndsskyldighet föranletts av att skada genom eld vållats försvarets fasta egendom. Med hänsyn bland annat härtill synes hel befrielse icke heller böra medgivas i föreliggande fall. Då det av civilförvaltningen föreslagna beloppet av 2 000 kronor synes väl avvägt, ansluter sig statskontoret till civilförvaltningens förslag.

Departementschefen

Genom ouppmärksamhet under bogsering har Pettersson åsamkat kronan en mycket betydande skada. Jämlikt 59 § sjölagen har dock skadeståndet blivit nedsatt till ungefär en tiondel. Trots den stora förlust kronan lidit genom

Petterssons förvållande vill jag dock, framförallt med hänsyn till praxis inom den civila sjöfarten i fråga om ersättningsskyldighet för befälhavare på bogserbåt, icke motsätta mig att Pettersson i huvudsak befrias från ersättningsskyldighet. Med beaktande av de böter Pettersson fått gälda och de betydande utgifter han haft i anledning av rättegången finner jag det skäligt, att befrielse medgives mot inbetalning av ett belopp av 1 000 kronor, motsvarande vad Pettersson själv vitsordat som skäligt under rättegången.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att E. V. Pettersson, därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 1 000 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av förenämnda händelse den 26 november 1957.

9.

På juldagsmorgonen den 25 december 1947 red en trupp ur Livregementets husarer i Skövde under befäl av kaptenen *C. G:son Uggla* till Sventorps kyrka en mil från Skövde för att bevista julottan. Under anmarschen mot kyrkan hördes klockringning. Efter framkomsten till kyrkan sutto ryttarna av och tre hästhållare avdelades för de tjugo hästarna, som uppställdes cirka sextio meter från klocktornet. Då kyrkans båda klockor omedelbart före julottan började ringa samtidigt, blev hästarna skrämde och alla utom en slet sig och skenade i riktning mot Skövde. Härvid skadade hästarna två bilar, av vilka den ena tillhörde distriktschefen *A. W. Aronsson* och den andra köpmannen *T. Lennerwall*.

Bilägarna förde vid Skövde tingslags häradsrätt ersättningstalan mot kronan och Uggla för skadorna på bilarna. I dom den 10 juli 1958 fann häradsrätten att någon vårdslöshet från Ugglas eller annans sida ej kunde anses visad men att kronan vore ersättningsskyldig. Häradsrätten förpliktade kronan att utgiva ersättning till Aronsson med 3 385 kronor 16 öre och till Lennerwall med 1 435 kronor 53 öre jämte fem procent ränta på bägge beloppen från den 9 februari 1956 tills betalning skedde. Härjämte förpliktades kronan att ersätta käreandena deras rättegångskostnader med 1 656 kronor jämte kostnad för gemensam utskrift av domen. Käreandenas talan mot Uggla lämnades utan bifall och käreandena förpliktades att solidariskt ersätta Uggla dennes rättegångskostnader med 156 kronor.

Sedan Göta hovrätt i dom den 4 februari 1959 ändrat häradsrättens dom bl. a. i fråga om kronans skadeståndsskyldighet gentemot bilägarna, sökte dessa revision. Högsta domstolen fann i dom den 22 juli 1959, att valet av uppställningsplats för hästarna icke skett med tillräcklig omsorg och att Uggla och kronan ej kunde undgå skadeståndsansvar. På grund härav för-

pliktades Ugglas och kronan att solidariskt utgiva, till Aronsson 3 385 kronor 16 öre och till Lennerwall 1 435 kronor 53 öre jämte ränta på bägge beloppen efter fem procent från den 9 februari 1956 tills betalning skedde. Ugglas och kronans förpliktades vidare dels att solidariskt ersätta Aronssons och Lennerwalls kostnader i häradsrätten med 1 656 kronor jämte domslösen, dels att Ugglas med en tredjedel och kronan med två tredjedelar, ersätta Aronssons och Lennerwalls kostnader i hovrätten med 975 kronor 80 öre jämte domslösen. Härjämte förpliktades Ugglas och kronan att solidariskt ersätta Aronssons och Lennerwalls rättegångskostnad i högsta domstolen med 960 kronor jämte kostnaden för en utskrift av domen. Två ledamöter av högsta domstolen ansåg, att skadeståndsskyldighet ej kunde åläggas Ugglas.

I en den 17 november 1959 dagtecknad skrift har Ugglas anhållit, att kronan måtte svara för ifrågavarande skadestånd och kostnader utan att göra regressrätt gällande mot Ugglas, och anför Ugglas i huvudsak följande:

Händelsen i fråga ägde rum för nära 12 år sedan, och skadeståndstalan har icke anhängiggjorts gent emot mig förrän i februari 1956 eller mer än åtta år efter händelsen. För mig gällde det att snabbt finna en plats för hästarna, där dessa icke voro i vägen för den ganska omfattande biltrafiken till och från kyrkan. Det synes mig vara orimligt hårt, om jag skulle 12 år efter händelsernas utspelande bliva nödsakad att utgiva det skadestånd och alla de kostnader, varom i målet varit fråga. Härtill kommer ytterligare den omständigheten, att kronan under hela målets gång städse hävdade, att jag icke låtit någon felaktighet komma mig till last, varför det synes mig än mera hårt, om kronan nu skulle göra sin regressrätt gällande gent emot mig, även om kronans under rättegången visade solidaritet åtminstone främst haft till syfte att själv undgå skadeståndsansvar. Jag har numera avsked från armén och är anställd hos Skid- och Friluftsförbundet, där jag åtnjuter en lön av 24 000 kronor om året. Jag saknar förmögenhet och har 5 000 kronor i skuld. Jag är gift och har i äktenskapet två barn om 4 och 8 år. Min hustru saknar såväl förmögenhet som inkomster.

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i utlåtande den 24 november 1959 att kronan avstår från sin eventuella regressrätt mot Ugglas och anför i anslutning härtill i huvudsak följande:

På grund av domen har civilförvaltningen till Aronsson och Lennerwall utanordnat tillhopa 9 223 kronor 19 öre. Genom skrivelse den 29 juli 1959 har Ugglas avkrävt de belopp som hänföra sig till Ugglas och kronans solidariska ersättningsskyldighet enligt domen eller (9 223: 19—684: 53 =) 8 538 kronor 66 öre. Frågan om Ugglas återbetalningsskyldighet gentemot kronan har icke prövats i judiciell ordning. I vilken omfattning sådan återbetalningsskyldighet föreligger är därför icke helt klart. Högsta domstolen har funnit, att valet av uppställningsplats icke skett med tillräcklig omsorg och att Ugglas och kronan fördenskull ej kunde undgå skadeståndsansvar. Vid prövningen av Ugglas ifrågavarande framställning synes böra beaktas, att det skadeståndsansvar, som på grund härav lagligen åvilar Ugglas, knappast synes stå i rimlig proportion till det av honom begångna

felets beskaffenhet. Det kan finnas anledning att i förevarande sammanhang erinra om de synpunkter, som legat till grund för jämkningsregeln i 19 § i det framlagda förslaget till lag om skadestånd i offentlig verksamhet (SOU 1958: 43 sid. 100 ff). Med hänsyn härtill och till den avsevärda tid, som förflutit, sedan skadan timade, samt till i övrigt föreliggande särskilda omständigheter anser sig ämbetsverket, oavsett Ugglas förhållandevis goda ekonomiska ställning, böra tillstyrka, att kronan avstår från den regressrätt, kronan kan äga mot Uggla med anledning av ifrågavarande händelse den 25 december 1947.

Statskontoret ansluter sig i utlåtande den 19 december 1959 till vad civilförvaltningen anfört och har alltså icke något att erinra mot att kronan avstår från den regressrätt, kronan kan äga gentemot Uggla.

Departementschefen

Ifrågavarande händelse, som inträffade för tretton år sedan, har ej föranlett ansvarstalan mot Uggla och frågan om ersättningsskyldighet har bedömts olika av domstolarna. Det må vidare erinras om att två ledamöter av högsta domstolen funnit Uggla icke vara skadeståndsskyldig gentemot bilägarna. Med hänsyn härtill och till omständigheterna i övrigt finner jag det skäligt, att Uggla i överensstämmelse med myndigheternas förslag befrias från den regressfordran, kronan må kunna äga gentemot honom.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att C. G:son Uggla befrias från den ersättningsskyldighet, som kan åvila honom gentemot kronan på grund av förenämnda händelse den 25 december 1947.

10.¹

Under militärtjänstgöring år 1946 gjorde värnpliktige B. sig skyldig till ett flertal förseelser. B., som var kommenderad som vakthavande chaufför vid Öresunds marindistrikt, undanhöll sig sålunda från tjänstgöring under ett halvt dygn. Härvid brukade han olovligen en kronan tillhörig bil för ett flertal körningar samt gjorde sig skyldig till rattfylleri och ovarsamt förande av bilen. Denna havererade, varvid tre passagerare erhöll kroppsskador. Vidare gjorde B. sig skyldig till ytterligare olovligt undanhållande under cirka tre dygn och sålde olovligen en kronan tillhörig uniformskavaj.

Genom lagakraftvunnet utslag den 14 augusti 1946 dömde regementskrigsrätten vid Skånska luftvärnsskåren B. för olovligt undanhållande, olovligt brukande av krigsmaktens egendom i förening med uppsåtlig förbrytelse i tjänsten för egen fördel, persedelförseelse, rattfylleri och ovarsamt körande med bil att hållas till straffarbete tre månader. Härjämte förpliktades B. — såvitt nu är i fråga — att utgiva skadestånd till kronan *dels* för skadorna på

¹ Försvarsdepartementets dnr 1069/1960.

bilen inklusive bärgningskostnad med 5 584 kronor 22 öre jämte fem procent ränta därå från den 14 augusti 1946 tills betalning skedde, dels ock för kavajen jämte andra förkomna persedlar med 68 kronor 45 öre. Vidare ålades B. att ersätta statsverket kostnaden för blodprovsanalys med 10 kronor.

B. har i en den 8 mars 1960 till försvarsdepartementet inkommen skrift anhållit om befrielse från den ådömda ersättningskyldigheten till kronan och därvid anfört i huvudsak följande:

Sedan B. avtjänat frihetsstraff hade han börjat göra avbetalningar på skadeståndet men på grund av oregelbunden sysselsättning erlagt endast 116 kronor 80 öre fram till år 1949, då han ingått äktenskap. Hans ekonomi hade sedan dess på grund av det stora barnantalet (fem barn) samt sjuklighet hos honom och hustrun varit mycket ansträngd. Under åren 1950 och 1954 hade stadsfogdekontoret krävt honom på skulden men på grund av avsaknad av utmättningsbara tillgångar (äktenskapsförord funnes mellan makarna) hade saken fått bero. År 1957 hade familjen varit nära att förlora den lägenhet, som inköpts av svärföräldrarna men skrivits på B. Genom att lägenheten överförts på hustrun, hade familjen undgått att bli ställd utan bostad. Den 4 november 1959 hade B. ånyo krävts på det utdömda beloppet. I samband härmed hade ett överskjutande preliminärt skattebelopp om 411 kronor utmätts. Ända sedan domen föll hade det stora skadeståndet hängt som ett Damoklessvärd över B:s huvud. Detta hade hos såväl honom som hustrun skapat en ständig ängslan och oro, som hårt frestat nerverna och förorsakat inbördes slitningar. Tidtals hade B. varit så deprimerad, att han funnit livet meningslöst. Han hade dock sökt att efter förmåga försörja sin stora familj utan att ligga samhället till last. Med allt arbete och alla ansträngningar såge han sig dock ej i stånd att gälda det för honom stora beloppet. För närvarande vore han så nere, att han nödgats anlita psykiatervård.

Av en rörande B:s ekonomiska förhållanden upprättad polisrapport inhämtas följande: B., som till yrket är kabelarbetare, är född år 1925 och hustrun år 1927. De fem barnen är i åldern 4—10 år och vistas samtliga i hemmet. B:s månadsinkomst som kabelarbetare uppgår till cirka 1 000 kronor. Han har härjämte haft smärre inkomster (145 kronor under år 1959) som försäkringsombud. Hustrun har under år 1959 haft en inkomst om cirka 600 kronor som tidningsbud och städerska. Makarna åtnjuter hyresersättning med 80 kronor för månad. Familjen bebor en lägenhet om två rum och kök, som för en insats av 2 300 kronor inköpts av hustrun. Hon hade av sin far fått ett räntefritt lån om 4 000 kronor, avsett för bostad och möbler. På lånet återstår att betala 1 900 kronor. I övrigt har makarna inga tillgångar utöver bohaget. Vid två tillfällen under senare år har hustrun vårdats på sjukhus eller vilohem. För att B. under denna tid skulle kunna fullgöra sitt arbete tvingades han att lämna barnen på barnhem. På grund härav häftar B. i skuld till barnavårdsnämnden med 500—600 kronor, varå han avbetalar två kronor i veckan.

I ett av psykiatriska kliniken vid Malmö allmänna sjukhus utfärdat läkarintyg uttalas att B. vid undersökning i november 1959 företett ett neurasteniskt spänningstillstånd på gränsen till psykisk insufficiens, att risken är stor för att B. på grund av sitt psyke reagerar för ökat ekonomiskt tryck med en manifest insufficiens och primitivreaktion med lång duration, varvid han under avsevärd tid med sin familj torde komma att falla samhället till last, samt att B:s hustru under år 1955 och 1957 sökt läkarvård för depressiv insufficiens (nedstämdhetssjukdom).

Försvarets civilförvaltning tillstyrker i yttrande den 8 mars 1960 befrielse från ersättningsskyldighet och anför därvid i huvudsak följande:

På sin skuld till kronan om 5 652 kronor 67 öre jämte ränta har B. frivilligt avbetalat 116 kronor 80 öre, varjämte vid utmätning uttagits 391 kronor. Resterande skuld per den 1 april 1960 utgjorde 9 265 kronor 55 öre, varav 3 612 kronor 88 öre i ogulden ränta. Sökandens och hans hustrus tillgångar uppgår till cirka 3 000 kronor och skulderna till cirka 11 900 kronor. B. har mindre god psykisk balans och hustrun är nedstämd. Båda makarna ha under senare år erhållit psykiatrisk vård. B. har under år 1959 varit sjukskrivnen mer än två månader för fotskada. Med hänsyn till B:s ekonomiska villkor och familjens storlek synes B. icke utan avsevärda svårigheter kunna göra ytterligare avbetalningar å skulden till kronan. På grund härav och omständigheterna i övrigt tillstyrker civilförvaltningen bifall till ansökningen.

Statskontoret uttalar i utlåtande den 26 mars 1960 att det på grund av B:s arbetsinkomst kunde ifrågasättas om icke B. skulle erlægga åtminstone ett mindre belopp. Med hänsyn till inbetalningarna om 507 kronor och 80 öre samt de upplysningar som lämnats angående makarna B:s hälsa och övriga omständigheter ville statskontoret emellertid icke motsätta sig bifall till ansökningen.

Departementschefen

B. har år 1946 under militärtjänstgöring bland annat olovligen brukat en kronan tillhörig bil och därunder gjort sig skyldig till rattfylleri och ovarsamt förande av bilen med påföljd att flera personer skadats och bilen förstörts. B:s förseelser är av allvarlig natur. Emellertid är upplyst, att både B. och hans hustru lider av psykiska besvär och annan sjuklighet samt att makarnas ekonomi med fem minderåriga barn är synnerligen ansträngd. Med hänsyn härtill och då en viss del av kronans fordran guldits anser jag i likhet med myndigheterna, att kronan av billighet bör avstå från ytterligare krav.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,
att B. befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av regementskrigsrättens vid Skånska luftvärnsskåren utslag den 14 augusti 1946.

11.¹

Under tiden från någon dag i början av 1944 till och med den 12 januari 1945 tillägnade sig en värnpliktig stallfurir O. vid Livregementet till häst 20 ton havre samt 30 balar halm och hö, vilka fodervaror tillhörde kronan. O. sålde sedan dessa fodervaror till åkeriiddkaren E.

Genom lagakraftvunnet utslag den 25 april 1945 av Stockholms rådhusrätt dömdes O. för grov stöld och grov förskingring samt uppsåtlig förbrytelse i tjänsten till straffarbete ett år. Han förpliktades vidare att ersätta kronan värdet av fodervarorna med 6 019 kronor jämte fem procent årlig ränta därå från den 25 april 1945 tills betalning skedde.

Genom utslag av samma rådhusrätt den 6 juni 1945 dömdes E. för delaktighet i O:s förskingringsbrott och för olovlig försäljning av ransonerad vara till straffarbete fem månader villkorlig dom, varjämte E. förpliktades att solidariskt med O. ersätta kronan nämnda fodervaror med 6 019 kronor jämte ränta. I denna del har rådhusrättens utslag vunnit laga kraft.

Sedan E. hos Kungl. Maj:t anhållit om befrielse från den ådömda ersättningskyldigheten, lämnade Kungl. Maj:t enligt beslut den 21 november 1952, efter vederbörande myndigheters hörande, ansökningen utan bifall.

I två den 25 februari och den 3 augusti 1959 dagtecknade skrifter har E. ånyo anhållit om befrielse från den ådömda ersättningskyldigheten och därvid anfört i huvudsak följande:

Det har nu förflutit fjorton år sedan brottet begicks och sju år efter avslaget på föregående ansökning och under mellantiden hade E:s ekonomiska ställning ej nämnvärt förbättrats. Han hade å skulden till kronan avbetalat 943 kronor och ersatt vissa exekutionskostnader, men skulden fortsatte ändå att växa. Brotten hade begåtts under krigstid, då alla förnödenheter voro starkt beskurna och medborgarna försatta i en svår ekonomisk press som många gånger hårdast drabbade enskilda företagare. Under inkallelserna hade E:s åkerirörelse lidit svårt ekonomiskt, då endast äldre och icke yrkeskompetenta personer fanns att tillgå på arbetsmarknaden. Rörelsen ådrogs därvid stora skulder och måste avvecklas, varvid endast en ringa del erhöles för dyrt inköpta djur och inventarier. Ifrågavarande foder hade givits dels åt rörelsens egna hästar och dels åt några kronan tillhöriga hästar, som ett åkeribolag och E. haft hand om. Av omtanke om hästarna hade E. fallit för O:s erbjudande om inköp av fodret. E. handlade till att börja med i god tro. O. hade behållit likviden för fodret och E. hade således icke haft någon förtjänst.

E:s arbetslön i nuvarande anställning som garageförman hos ett bilbolag utgjorde 1 250 kronor i månaden. Han hade att försörja hustru och en sexton-årig son, som avsåge att utbilda sig i motorbranschen. Familjen hade förutom skulden till kronan betydande andra skulder, bland annat skulder om 9 000 kronor avseende en hustrun tillhörig fastighet. En under krigsåren uppkommen skatteskuld om 6 000 kronor hade han likviderat.

¹ Försvarsdepartementet dnr 3345/1959.

E:s hustru vore sedan flera år tillbaka tidvis mer eller mindre nervklen och mindre arbetsför, varför viss hjälp i hushållsarbetet erfordrades.

Försvarets civilförvaltning anser sig i yttrande den 8 september 1959 icke kunna tillstyrka bifall till ansökningen och anför därvid i huvudsak följande:

Å den räntelöpande skulden till kronan hade avbetalats 931 kronor 43 öre. Per den 1 oktober 1959 utgjorde kronans fordran 8 238 kronor 15 öre. De sex sista avbetalningarna hade skett efter det utmätning söktes. Sista avbetalningen utgjorde överskott på preliminär skatt. Efter november 1958 hade E. ej frivilligt gjort någon avbetalning. Vid utmätningförsök i mars 1955 hade E. befunnits sakna utmätningbara tillgångar. E. hade uppgivit, att han hade skulder om sammanlagt cirka 39 900 kronor, inklusive ogulden ränta. Större delen av fordringarna torde emellertid ej kunna göras gällande mot E., bland annat på grund av preskription. Ämbetsverket ansåge ej, att E:s ekonomi försämrats efter tiden för Kungl. Maj:ts förenämnda beslut eller att eljest några nya omständigheter inträffat, som kunde föranleda till ett annat bedömande av förevarande ansökning än av den tidigare. På grund härav funne ämbetsverket sig icke kunna tillstyrka bifall till ansökningen.

Statskontoret tillstyrker i utlåtande den 29 oktober 1959 viss befrielse och anför:

Sedan Kungl. Maj:ts beslut den 21 november 1952 meddelats, har den enligt statskontorets mening betydelsefulla omständigheten inträffat, att kronans fordran gentemot den med sökanden solidariskt ansvarige förre furiren O. preskriberats. Statskontoret vill icke uttala någon uppfattning om, huruvida kronan därefter har möjlighet att utkräva hela skadeståndet av E. Av sökanden synes emellertid i vart fall icke böra utkrävas högre belopp än som med avseende å omständigheterna kan anses skäligen belöpa å honom (jfr N. J. A. 1937 sid. 264 och 5 § preskriptionsförordningen). Beträffande storleken av nämnda belopp må här erinras, att O. dömdes till straffarbete ett år och sökanden till straffarbete fem månader villkorligt.

Sökanden har avbetalat 931 kronor 43 öre. Statskontoret anser att i föreliggande liksom i andra likartade ärenden bör bortses från upplupen ränta och föreslår — med hänsyn till vad ovan anförts och till övriga omständigheter — att sökanden befrias från vidare ersättningskyldighet, om han inbetalar ytterligare 500 kronor.

E. har i skrift den 19 januari 1960 framhållit, att familjens ekonomiska möjligheter för närvarande vore närmast sämre än år 1952. I ett bifogat intyg, dagtecknat den 7 december 1959, uppger E:s hustru, att hon sedan många år lider av en nervös magsjukdom, som medför att hon måste hålla särskild diet, vilket betydligt fördrjade kosthållet, att hon sedan ett år lider av en ryggåkomma, som medförde betydligt nedsatt arbetsförmåga, samt att makarna på grund härav sedan flera år måst anlita hjälp på deltid för hushållsarbete och städning, vilket medförde väsentliga extra utgifter.

Departementschefen

E. har under beredskapstiden gjort sig skyldig till delaktighet i ett förskingringsbrott m. m. och härför dömts till straffarbete fem månader, villkorlig dom. Härjämte har E. förpliktats att solidariskt med O. ersätta kronan för förlust av fodervaror med cirka 6 000 kronor jämte ränta.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 21 november 1952 lämnat en av E. gjord ansökning om befrielse från ersättningsskyldigheten utan bifall.

Av skulden till kronan har E. numera inbetalat något mer än 900 kronor. Kronans fordringsrätt mot O. har bortfallit genom preskription. Med hänsyn härtill samt till E:s nuvarande ekonomiska förhållanden ävensom till den omständigheten att E. för egen del icke torde ha haft direkt ekonomisk vinst av sin delaktighet i förskingringsbrottet vill jag icke motsätta mig att E. i enlighet med statskontorets förslag befrias från återstående ersättningsskyldighet mot inbetalning av ett belopp av 500 kronor.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att E., därest han inom tid som Kungl. Maj:t bestämmer till försvarets civilförvaltning inbetalar ett belopp av 500 kronor, befrias från återstående ersättningsskyldighet till kronan på grund av Stockholms rådhusrätts utslag den 6 juni 1945.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1—11 hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

A. Broberg

Bilaga

Förteckning över av Kungl. Maj:t under år 1960 avgjorda, helt eller delvis bifallna ärenden angående befrielse från ersättningsskyldighet

Sökande	Grund för ersättningsskyldighet	Ersättningsbelopp	Kungl. Maj:ts beslut	
			Dag	Beslutets innebörd
1	2	3	4	5
Fanjunkaren K. G. M. Berg	Förrådsbrist betr. tyg- och intendentmateriel	2 375 kr. 24 öre jämte ränta (Härav inbetalat 400 kr.)	22/1 60	Hel befrielse
Värnpliktige B. S. Johansson	Trafikskada å jeep m.m.	1 100 kr. jämte ränta solidariskt med annan person	18/3 60	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.
Furiren S. E. Degerbratt	Skada å fordon vid olovligt brukande av motorcykel	1 473 kr. 63 öre jämte ränta	18/3 60	Befrielse mot inbetalning av 200 kr.
Värnpliktige K. B. Gavelin	Skada å bilar vid olovligt brukande	3 345 kr. 19 öre jämte ränta (Härav inbetalat 321 kr.)	18/3 60	Befrielse mot inbetalning av 1 000 kr.
Värnpliktige J. A. Abrahamsson	Skada å bil m.m. vid olovligt brukande	2 290 kr. 18 öre jämte ränta	18/3 60	Befrielse mot inbetalning av 900 kr.
Värnpliktige hjälpmekanikern C. U. Pihlblad	Skada å flygplan p.g.a. försummad kontroll av låsning av luckor	1 350 kr. jämte ränta	20/5 60	Befrielse mot inbetalning av 100 kr.
Dödsboet efter f. tvättförmannen E. G. H. Jäll	Materielbrist i tvättgods förråd	2 142 kr. 23 öre	20/5 60	Hel befrielse
Dödsboet efter sergeanten A. Hedin	Persedelbrist i förråd	3 101 kr. 65 öre	20/5 60	Hel befrielse
Servitrisen Gerda Larsson	Brandskada å mässbyggnad vid flygflottilj	3 751 kr. 40 öre	14/10 60	Befrielse mot inbetalning av 500 kr.